

Arapçadaki Zâid Edatların İşlevleriyle İlgili Bir Değerlendirme

An Assessment of the Functions of Zâid Prepositions in Arabic

Dr. Öğr. Üyesi., Yusuf KARATAŞ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology, Department of Arabic Language and Rhetoric
ykaratas@ogu.edu.tr

 0000-0003-3075-8755

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article	
Geliş Tarihi / Received	Kabul Tarihi / Accepted	Yayın Tarihi / Published
01 Haziran / June 2023	12 Eylül / September 2023	15 Eylül / September 2023

Atıf Bilgisi / Cite as:

Karataş, Yusuf. "Arapçadaki Zâid Edatların İşlevleriyle İlgili Bir Değerlendirme", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (Eylül 2023), 498-516.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.1308891>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu çalışmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Arapçadaki Zâid Edatların İşlevleriyle İlgili Bir Değerlendirme

Öz ► Bu çalışmada öncelikle *ziyâde*/الزيادة kavramının lugavî ve istilâhi anlamı üzerinde durulmuş sonra nahivciler ve dilciler açısından *ziyâde*/الزيادة kavramı, *zâid* harfler (edatlar) ve bu edatların metin içi işlevleri ele alınmıştır. Daha sonra yaygın kullanılan zâid edatların metin içi kullanım ve işlevleri özellikle Kur'ân-ı Kerîm'deki kullanımlarından hareketle incelenmiştir. Bu çerçevede en yaygın zâid kullanıma sahip *in*/إن edatı, *en*/أن edatı, *bi*/ب edatı, *mâ*/ما edatı, *li*/ل edatı ve *lâ*/لا edatı ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Çalışmada bu edatların zâid kullanımını durumunda tespit edilen en temel işlevlerinin pekiştirme işlevi olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak bu edatların bazı bağlamlardaki zâid kullanımları konusunda nahivci ve dilcilerin farklı değerlendirmelere sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belâgatı, Arapçada Zâid Edatlar, Te'kid, İşlevsel Dilbilgisi, Anlambilim.

An Assessment of the Functions of Zâid Prepositions in Arabic

Abstract ► In this study, first of all, the lexical and term meaning of the concept *ziyâde*/الزيادة is emphasized, then the concept of *ziyâde*/الزيادة, *zâid* letters (prepositions) and the in-text functions of these prepositions are discussed in terms of nahivists and linguists. Later, the in-text usage and functions of the commonly used prepositions of *zâid* were examined, especially with reference to their use in the Qur'an. In this context, the most commonly used preposition *in*/إن, the preposition *en*/أن, the preposition *bi*/ب, the preposition *mâ*/ما, the preposition *li*/ل and the preposition *lâ*/لا are discussed under separate headings. In the study, it was concluded that the most basic functions of these prepositions in the case of the use of *zâid* is the reinforcement function. However, it has been seen that nahivists and linguists have different evaluations about the *zâid* usage of these prepositions in some contexts.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Zâid Prepositions in Arabic, Emphasis, Functional Grammar, Semantics.

Giriş

Dil çalışmalarında bir yapının, dil unsurunun, sözcenin ve anlatım biçimlerinin işlevleri üzerinde durmak ve metne kattığı anlam değerini belirlemek oldukça önemlidir. Bir dil biriminin işlevi o unsurun belli bir amaçla kullanışıdır.¹ Dildeki bir unsurun kullanımının ve işlevinin bilinmemesi bazen dilin tamamının bilinmemesi anlamında olabilir. Eksik bilgi veya yaklaşım metnin yanlış anlaşılıp yorumlanmasına yol açabilir. Bu açıdan Arapçada *ziyâde*/الزيادة adı verilen edatların metindeki kullanım amaçlarının incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Zira *ziyâde*/الزيادة kelimesi sözcük olarak “fazlalık” anlamında olmakla birlikte terim olarak dilciler bu kavrama kök anlamından oldukça farklı anlam yüklemektedir. Zâid harflerin (edatların) ise yine metin içinde belirgin işlevleri dikkat çekmektedir.

Ziyâde/الزيادة kavramı, nahiv derslerinde özellikle de Kur'ân-ı Kerîm'in i'râbı söz konusu olduğunda sıkça kullanıldığı görülür. Nahiv ilmi açısından bu kavramla kastedilen olgunun bir

¹ Berke Vardar, vd., *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: ABC Kitapevi, 1998), 128.

cümlede ya da bir yapıda “fazlalık” olmadığı bilinmekle birlikte bir nahiv terimi olarak bu kavramın delaletinin ortaya konması önemlidir. Çalışmada zâid harflerin (edatların) ağırlıklı olarak Kur’ân-ı Kerîm’deki kullanımları üzerinde durulacaktır.

1. Ziyâde/الزيادة Kelimesinin Sözlük Anlamı

İbn Manzûr [711H], *ziyâde* kelimesinin karşılığını artış, büyüme ve eksikliğin karşıtı olarak vermektedir.² Yine sözlükte bu kelime bir şeyden artan, bir şeyin fazlası olarak yer almaktadır. *Zâid* harfler, sarf (biçimbilim) ilminde ise سَأَلْتُمُونِيهَا *Onu bana sordunuz*³ cümlesiyle ya da اليوم تَنْسَاه *Bugün onu unutuyorsun*⁴ cümlesinde toplanmıştır. Bu cümlelerde bir kelimeye eklenen ve yeni kelime türetiminde kullanılan tüm alfabe harfleri verilmiştir. Bu çalışmada ise Türkçeye “edat” olarak aktarabileceğimiz Arapçadaki *حروف المعاني/edatlar* adı verilen kelime grubundaki asıl anlamları ve işlevleri dışında kullanılan edatlar ele alınmıştır.

2. Ziyâde/الزيادة Kelimesinin Terim Anlamı

Terim olarak ise *ziyâde/الزيادة*, hazf (eksilti) olgusunun karşısında tamamlayıcı bir unsur olarak yer almaktadır.⁵ *Zâid*, cümleden çıkarıldığında cümlenin temel anlamına etkisi olmadığından, cümlenin yapısında bir eksiklik olmayan unsurdur. Diğer yandan ise *zâid* unsur cümlede olumlu anlamı te’kid, olumsuzluğu te’kid, cümleye açıklık getirme işlevleri görür. Dolayısıyla *zâid* edat eksiltildiğinde cümleye kazandırdığı te’kid anlamı kaybolur.⁶

İbn Cinnî [392H], ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim” ayetindeki *bi/ب* harfinin (edatının) cümledeki işlevine dikkat çekerek, bir ifadedeki *ziyâde/الزيادة* olgusunu, yeni bir anlam üretimi gerçekleştirmeksizin sözü vurgulamak için eklenen unsur olarak görmektedir.⁸ Bu yaklaşım, Sîbeveyh’in [180H] ﴿فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ﴾ “Onlar ahidlerini bozmaları sebebiyle ...” ayetinde geçen *mâ/ما* harfinin (edatının) işlevinin sözü vurgulamak olduğunu

² İbn Manzûr, *Lisan’ul-Arab* (Beyrut: Dâr Sâdır, ts.), 3/198.

³ Mustafa İbrahim vd., *el-Mu’cemu’l-Vasîd* (İstanbul: Çağrı Yay., 1990), 1/409.

⁴ Celâladdîn es-Suyûtî [911H], *el-Eşbâh ve’n-Nâzâir fi’n-Nahv*, thk. Abdülilâh Nehbân vd. (Dimeşk, 1987), 1/451.

⁵ Ali Ebu’l-Makârim, *‘Usûlu’t-Tefkîri’n-Nahvî* (el-Kâhire: Dâru Garîb, 2007), 267.

⁶ Ebu Bekr Muhammed b. Sehl en-Nahvî el-Bağdâdî İbnu’s-Serrâc [316], *Usûlu’n-Nahv*, thk. Abdu’l-Huseynî’l-Fetlî (Beyrut: Muessetu’r-Risâle, 1999), 1/258-261.

⁷ el-A’râf 7/172.

⁸ Ebu’l-Fethh ‘Osmân İbn Cinnî [392H], *Sirru sinâati’l-‘Irâb*, thk. Hasan Hendâvî (Dimeşk: Daru’l-Kalem, 1993), 1/133.

⁹ en-Nisâ 4/155.

belirtmesinde de görülmektedir.¹⁰ Yine ayette geçen *mâ/ما* edatının sözü, olayı vurgulama işlevine ez-Zeccâc da [311H] dikkat çekmiştir.¹¹ İbn Cinnî ise lafızda yapılan ekleme ve ziyâdenin anlamı güçlendirdiğini belirtmektedir.¹² Kimi nahivciler ise *ziyâde/الزيادة* terimini açıklarken harfin (edatın) eklenmesini eksiltilmesine benzetmiş¹³ başka bir ifadeyle anlam açısından edatın varlığıyla yokluğunu aynı görmüştür. İbn Yaîş ise bu terimle, *zâid* kullanımında yeni bir anlamın oluşmadığına dikkat çekerken¹⁴ bazı nahivciler de *ziyâde/الزيادة*'den maksadın terkipler arasındaki bağdaşıklığı sağlamak olduğunu ifade etmiştir.¹⁵

Ziyâde/الزيادة olgusuyla ilgili bu farklı yaklaşımlar, konuyla ilgili *ziyâde/الزيادة*, *hatalı ifade/اللغو*, *fesih/الإلغاء*, *bağlantı/الصلة* gibi farklı terimlerin kullanımına neden olmuştur. *Zâid* sözcüğün i'rab etkisi olmadığı sürece anlam etkisinin olmadığını düşünen Basra dil ekolüne mensub çoğu nahivci *ziyâde/الزيادة*, *hatalı ifade/اللغو*, *fesih/الإلغاء* kavramlarını tercih ederken *zâid* sözcüklerin anlam etkisinin olduğunu düşünen Kûfe dil ekolüne mensub nahivciler *bağlantı/الصلة*, *dolgu/الحشو* kavramını tercih etmiştir.¹⁶

Kur'ân-ı Kerim'le ilgili olduğunda *zâid* kavramı te'kid anlamında kullanılmaktadır. Kur'ân'da *zâid* lafız bulunduğu ancak te'vil yoluyla söylenebilir. Zira ifadede oluşan *ziyâde* olgusu, dikkatsizlikten değil maksatlı bir düşüncenin ürünü olmalıdır. Bu durum sözcüksel te'kidin faydaları kapsamında görülebilir.¹⁷ Bu doğrultuda ez-Zerkeşî [794H], Kur'ânda *ziyâde/الزيادة* kavramından bahsetmenin uygun olmadığını zira nahivcilerin *zâid* kelimesinden kasıtlarının anlam açısından değil i'rab yönünden olduğunu belirtmiştir. ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ﴾ "Allah'ın rahmetinden dolayı sen onlara yumuşak davrandın."¹⁸ ayetinin Arapça yakın

¹⁰ 'Amr b. 'Osmân b. Kanber Sîbeveyh [180H], *el-Kitâb*, thk. Abdu's-Selam Muhammed Harun (el-Kâhire: Mektebetu'l-Hancî, 2006), 4/221.

¹¹ ez-Zeccâc [311H], Ebu İshâk İbrâhim b. es-Serî, *Maâni'l-Kur'ân ve 'irâbuhu*, thk. Abdulcelîl Abduhu Şelebî (Beyrut: Âlemu'l-Kutub, 1988), 2/159.

¹² Ebu'l-Fethh Osmân İbn Cinnî [392H], *el-Hasâis*, thk. Muhammed Ali en-Neccâr (Daru'l-Kutubi'l-Mısriyye, 2000), 2/468.

¹³ es-Suyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nâzâir*, thk. Abdulilâh Nehbân vd., 1/453.

¹⁴ Muvaffaku'd-Dîn Ebî'l-Bakâi Yaîş b. 'Âli İbn Yaîş el-Mûsilî [643H], *Şerhu'l-Mufassal li'z-Zemahşerî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001), 5/76.

¹⁵ Ebu'l-Makârim, *'Usûlu't-Tefkîri'n-Nahvî*, 270.

¹⁶ Bedreddîn Muhammed b. Bahâdir b. Abdillâh eş-Şâfiî ez-Zerkeşî [794H], *el-Bahru'l-Muhîd fî Usûlu'l-Fıkh*, thk. Abdu'l-Kâdir Abdullâh el-'Ânî (el-Kâhire: Dâru's-Safvat, 1992), 1/459.; Ebu'l-Makârim, *'Usûlu't-Tefkîri'n-Nahvî*, 271.; es-Suyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nâzâir*, thk. Abdulilâh Nehbân vd., 1/453.

¹⁷ ez-Zerkeşî, *el-Bahru'l-Muhîd*, 1/459.

¹⁸ Âl-i 'İmrân 3/159

anlamlı ifadesinin « ما لَنت لهم إلا رحمةً » “*ancak Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın*” olduğu ifade edilmiştir.¹⁹

3. Zâid Edatlar/الحروف الزائدة ve İşlevleri

Zâid harflerin (edatların) sayısı konusunda farklı görüşler vardır. ez-Zerkeşî [794H], yaygın kullanılan ya da metinlerde sıkça karşılaşılan zâid edatların sayısının yedi olduğunu belirtmektedir. Bunlar *in/إن*, *en/أن*, *bi/ب*, *mâ/ما*, *min/من*, *li/ل*, *lâ/لا* harfleri (edatlarıdır). Bu edatların dışında *ke/ك* gibi başka edatların da kullanıldığı görülmektedir.²⁰ Bu edatlara öncesinde dilci olarak İbnu'l-Hacib [646H] işaret etmiştir.²¹

3.1. *in/إن* Edatı

in/إن edatı, zâid olarak hep olumsuzluk edatlarından *mâ/ما* ile birlikte kullanılmaktadır.

« ما رأيتُ زيداً » “*Zeydi görmedim*” ifadesinin aslı « ما رأيتُ زيداً » şeklindedir.²² el-Ferrâ [207H], *in/إن* edatının olumsuzluk edatı *mâ/ما* ile kullanımının olumsuzluğu te'kid amaçlı olduğunu ve *mâ/ما* edatının tekrarı yerinde olduğu görüşündedir. Bu durum el-Ferrâ açısından sözcüksel te'kid (pekiştirme) iken Sîbeveyh [180H] bunu anlam pekiştireci olarak değerlendirmiştir.²³

« ما إن رأيتُ ولا سمعتُ به *** كالسيوم هانئاً أنيق جرب »

“*Onu bugünkü gibi uyuz develeri katranlarken ne gördüm ne duydum*”

Dureyd b. es-Sımma'nın yukarıdaki beyti *in/إن* edatının olumsuzluk edatı *mâ/ما* ile kullanımına örnek olarak verilmiştir. el-Ferrâ bu iki edatın bu şekilde kullanımını « إن زيدا لقائم » “*Zeyd gerçekten ayakta*” cümlesindeki iki pekiştirme edatının birlikte kullanımına benzetmiştir.²⁴

¹⁹ Bedreddîn Muhammed b. Abdillâh ez-Zerkeşî [794H], *el-Burhân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (el-Kâhire: Dâru't-Turâs., ts.), 3/72.

²⁰ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/75.

²¹ Muhammed b. el-Hasen er-Radî es-Esterâbâdî [687H], *Şerhu'r-Radî ale'l-Kâfiye*, tsh. Yusuf Hasan Omer (Bingâzî-Libya: Dâru'l-Kutubi'l-Vataniyye, Kâryûnus Üniversitesi Yayınları, 1996.), 4/430.

²² İbn Yaîş el-Mûsilî [643H], *Şerhu'l-Mufassal*, 5/64.

²³ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/75.

²⁴ İbn Yaîş, *Şerhu'l-Mufassal*, 5/64.

Ayrıca *in/إن* edatı, olumsuzluk edatı *mâ/ما* dışında aşağıda verilen örneklerde görüldüğü üzere sırasıyla ism-i mevsul olan *mâ/ما*, mastariyye (matar edatı) *mâ/ما* ve *söze başlama* (istiftâhiyye) edatlarından *elâ/ألا* edatından sonra da zâid olarak gelebilmektedir.²⁵ Bu kullanımlar aşağıda sırasıyla örneklendirilmiştir. Ancak başta İbn Hişâm olmak üzere nahivcilerin örnek verdiği bu beyitlerin şairlerinin müstakil divanlarına rastlanmamıştır.

«يُرَجِّي المرء ما إن لا يراه *** وتعرض دُونَ أَذْنَاهُ الخُطُوبُ»

“Kişi daha zor durumlara maruz kaldığı halde görmediği şeyi umar.” Câbir b. Ra'lân et-Taî

«وَرَجَّ الفتى للخير ما إن رأيتَه *** على السنِّ خيراً لا يزال يزيدُ»

“Delikanlıyı her gördüğünde iyilik umut et zira yaşlandıkça onun iyiliği artar.” el-Ma'lût b. Bezl el-Kuray'î

«ألا إن سرى ليلي فبِت كئيباً *** أحاذر أن تنأى النَّوى بَعْضُوباً»

“Bakınız kederli gecelerim geçip gider ama Gazûb'un yüzünü görme istediğimin benden uzaklaşmasından korkarım” el-Ma'lût b. Bezl el-Kuray'î

Diğer yandan ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ﴾ “Andolsun, size vermediğimiz *imkân ve iktidarı onlara vermiştik*”²⁶ ayetinde geçen *in/إن* edatının zâid olabileceği gibi olumsuz olarak da görülmüştür. Dolayısıyla ayetin anlamı «في الذي ما مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ» ifadesiyle açıklanmıştır. Bu açıklama için ﴿مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمْكِنْ لَكُمْ﴾ “Yeryüzünde size vermediğimiz *imkân ve iktidarı onlara vermiştik*.”²⁷ ayeti delil gösterilmiştir. Bu durumda ayette *mâ/ما* edatı yerine *in/إن* edatının tercih edilerek bir anlamda dilde ağırlık oluşmaması için tekrardan kaçınıldığına²⁸ işaret edilmesi dikkat çekicidir. Zira böylelikle anlatım, akıcılık kazanmış olmaktadır.

²⁵ Ebû Muhammed Abdullah Cemâleddîn b. Yûsuf b. Ahmed İbn Abdillâh el-Ensârî İbn Hişâm [761H], *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd (Bejrût: el-Mektebutu'l-'Asriyye, 1991), 1/33.

²⁶ el-Ahķâf 46/26.

²⁷ el-En'âm 6/6

²⁸ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/75.

3.2. En/أن Edatı

İbn Hişâm, en/أن edatının dört yerde zâid olarak geldiğini belirtmiştir.²⁹ Birincisi, bu edat mazi fiilden önce gelmesi durumunda zaman zarfı olan -dığında/لَمَّا edatından sonra gelmesinden dolayı zâid kabul edilmiş ve te'kid işlevi gördüğü vurgulanmıştır.³⁰

﴿فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا﴾ “*Fakat ne zaman ki müjdecî çıkagelip (Yusuf'un gömleğini) onun yüzüne sürdü ve onun gözleri ışığına kavuştu.*”³¹ Ayette müjdecinin gelmesiyle Yusuf'un (as.) gömleğinin Yakup (as.)'ın gözlerine sürülüp ve ışığa kavuşma olayını pekiştirmiştir.

İkincisi, yemin fiili ve lev/لو edatı arasında bulunduğu zâid olarak gelmektedir.³²

«فَأَقْسِمُ أَنْ لَوْ التَّقِيْنَا وَأَنْتُمْ *** لَكَانَ لَكُمْ يَوْمٌ مِنَ الشَّرِّ مَظْلِمٌ»

“*Yemin olsun ki sizinle yüz yüze geleceğimiz gün sizin için kötü ve kara bir gün olacak*”

Üçüncüsü, nadir de olsa ke/ك edatı ile sonrasındaki mecrur ismi arasında en/أن edatı zâid olarak gelebilmektedir.³³

«ويوماً تُؤَافِينَا بَوَجْهِ مُقْسَمٍ *** كَأَنَّ ظَنَبِيَّةً تَغْطُو إِلَىٰ وَارِقِ السَّلْمِ»

“*Bir gün güler bir yüzle, yeşil ağaç yapraklarına zıplayan ceylan gibi bize geleceksin*”

Dördüncü olarak ise en/أن edatı, izâ/إذا edatından sonra geldiğinde zâid olmaktadır.³⁴

«فَأَمَّهَلَهُ حَتَّىٰ إِذَا أَنْ كَأَنَّهُ *** مُعَاطِي يَدٍ فِي لُجَّةِ الْمَاءِ غَامِرٌ»

“*Ona o kadar çok mühlet tanıdı ki derin su kuyusuna el uzatır oldu.*” Evs b. Hacer

²⁹ İbn Hişâm, *Muğnî'l-Lebîb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, 1/41-42

³⁰ Muhyiddîn ed-Dervîş, *'İrâbu'l-Kur'âni'l-Kerim ve Beyânuhu* (Dimeşk: Daru'l-İbn Kesîr, 1999), 4/41.

³¹ Yûsuf 12/96.

³² İbn Hişâm, *Muğnî'l-Lebîb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, 1/42.

³³ İbn Hişâm, *Muğnî'l-Lebîb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, 1/42.

³⁴ İbn Hişâm, *Muğnî'l-Lebîb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, 1/42.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere *en/أن* edatı zâid olduğu için i‘rab etkisi olmamış ancak edat te‘kid işlevi görerek³⁵ örneklendirilen ifadelerdeki anlatıları güçlendirmiş ve çarpıcı hale getirmiştir.

﴿وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾ “*Eğer insanlar ve cinler, İslâm ve iman yolunda hep dosdoğru gitselerdi. Elbette biz onların hepsine bol bol su (rızk) verirdik.*”³⁶ Bu ayette ise *en/أن* edatının zâid olduğu düşünülmeyle birlikte³⁷ isim cümlelerinin başına gelen *enne/أن* edatının şeddesiz hali olması ve isminin ise hazf edilmiş (eksiltilmiş) zamîr’uş-şe’n olması³⁸ daha isabetli görünmektedir.

3.3. Bi/ب Edatı

Bi/ب edatı, isim cümlesinde muhtedanın, haberin, fiil cümlesinde fâilin, mefulun, *leyse/ليس* edatının haberinin ve hicâzî olumsuzluk edatı *mâ/ما* edatının haberinin başına getirilebilmektedir.

«بِحَسْبِكَ فِي الْقَوْمِ أَنْ يَعْلَمُوا *** بِأَنَّكَ فِيهِمْ غَنِيٌّ مُضِرٌّ»

“*Kavmin arasında senin zengin ve mal sahibi olduğunu bilmeleri sana yeter*” er-Rakbân el-Esdî el-Câhili’nin bu beyitinde geçen «*بحسبك*» ifadesi, bu edatın muhtedanın başına gelmesinde delil olarak gösterilmiştir.³⁹

﴿بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ﴾ “*Hanginiz(in) akıldan yoksun olduğunu*”⁴⁰ ayetinde geçen *bi/ب* edatı ile ilgili farklı görüşler belirtilmiştir. Bu görüşlerden birincisi edatının zâid olarak muhtedanın başında olması, ikincisi edatın, zarfiyet anlamına sahip *-de,-da/في* edatının anlamında olmasıdır.⁴¹ Bu durumda zâid olmayıp haber (yüklem) konumunda olur. Ayrıca ﴿بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ﴾ ayetindeki ifadenin bir önceki ayette geçen ﴿فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ﴾ “*yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler*” fiillerinin mef’ûlun bihi hükmünde olduğu da belirtilmiştir.⁴² Bu durumda *bi/ب* edatı ta’diye (geçişlilik) işlevi gerçekleştirilmektedir.

³⁵ el-Huseyn b. Kâsım el-Murâdî [749H], *el-Cena’d-Dânî fî Hurûfi’l-Ma’ânî*, thk. Fahreddîn Kabâva vd. (Beirut: Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1992), 222.

³⁶ el-Cinn 72/16.

³⁷ ‘Abdussamed Tefîk, “Delalatu’l-Hurufi’z-Zâide fi’l-Kur’ân”, *Mecallatu’l-Ulûmi’l-İslâmiyye*, 20 (2013), 259.

³⁸ ed-Dervîş, *’I’râbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 8/96.

³⁹ Ebu’l-Makârîm, *’Usûlu’t-Tefkîri’n-Nahvî*, 272.

⁴⁰ el-Çalem 68/6.

⁴¹ ed-Dervîş, *’I’râbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 8/24.

⁴² İbn ‘Âşûr, *Tefsîru’t-tahrîr vet-tenvîr*, 29/66.

﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا﴾ “Kötü işler yapmış olanlara gelince, bir kötülüğün cezası misliyledir”⁴³ ayetinde görüldüğü üzere *bi/ب* edatı, muhtedanın haberinde (yüklemde) zâid olarak görülmüştür. Zira başka bir ayette ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِثْلُهَا﴾ “Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır)”⁴⁴ olarak geçmektedir.⁴⁵ Yukarıdaki ifadenin i‘rabı yapılırken جَزَاءُ “karşılığı” kelimesinden itibaren الذِّين “olanlara” sözcüğünün haberi (yüklemi) olduğu da ifade edilmiştir.⁴⁶ Bu konuda birinci yorumun dikkate alınması halinde *bi/ب* edatının zâid olduğu öngörülebilir.

﴿فَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ “Sizinle bizim aramızda şahit olarak Allah yeter.”⁴⁷ ayetinde görüldüğü üzere bu edat, كَفَى “yeter” fiilinin fâilinin başına gelmektedir.⁴⁸ Bu fiil, mazi, gaib (III. şahıs) ve olumlu olarak kullanıldığında çoğunlukla failinin başında *bi/ب* edatı kullanılmaktadır. Kur’ân’da yalnızca ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْفِتَالَ﴾ “Allah, savaşta mü'minlere kâfi geldi”⁴⁹ ayetinde bu edat olmaksızın kullanılmıştır. Bu ayetin bağlamı incelendiğinde ise, كَفَى “yeter” fiilinin failinin başında *bi/ب* edatının kullanıldığı diğer bağlamlardan farklı olduğu görülecektir. Edatın bulunduğu bağlamlarda pekiştirme olgusu kendini göstermektedir.

Bi/ب edatının zâid olarak mefulun bihin başına da gelebilmektedir. Bu durum ﴿وَلَا تُلْقُوا﴾ “Kendi kendinizi tehlikeye atmayın.”⁵⁰ ayetinde açıkça görülmektedir. أَلْقَى “atti” fiili doğrudan nesne alabilirken burada *bi/ب* edatını fiilin ta‘diye (geçişlilik) durumunu pekiştirmiştir. ﴿وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ﴾ “Orada sabit dağlar yerleştirdik.”⁵¹ ayetine bakıldığında aynı fiilin doğrudan nesne aldığı görülür. Ancak bir önceki ayette geçen *bi/ب* edatının vasıta (aracılık) işlevine de işaret edilmiştir. Bu durumda «وَلَا تُلْقُوا أَنْفُسَكُمْ بِأَيْدِيكُمْ» şeklinde eksiltilmiş bir *kendinizi/أنفُسَكُمْ* nesnesi takdir edilmektedir.⁵² Açıkçası bu seçenek de isabetli görünmektedir. İnsanın ellerini tehlikeye atması bir anlamda kendini tehlikeye atmasıdır. Diğer yandan bu edatın mefulün bihin başına zâid olarak gelmesiyle ilgili başka deliller de ileri sürülmüştür. Bu

⁴³ Yûnus 10/27.

⁴⁴ eş-Şûrâ 42/40.

⁴⁵ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/84; İbn Yaîş, *Şerhu'l-Mufassal*, 5/80.

⁴⁶ ed-Dervîş, *’râbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 3/328.

⁴⁷ Yûnus 10/29.

⁴⁸ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/84.

⁴⁹ el-Ahızâb 33/25.

⁵⁰ el-Bakara 2/195.

⁵¹ Kâf 50/7.

⁵² ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/84.; Mahmûd İbn ‘Omer ez-Zemahşerî [538H], *el-Keşşâf ‘an Hakâiki Gavâmizi’t-Tenzil ve Ayûni’l-Akâvil fi Vucûhi’t-Te’vil*, thk. ‘Âdil Ahmed Abdu’l-Mevcûd vd. (Riyad, 1998), 1/397.

çerçevede çoğu nahivci ﴿وَهَرِّي إِلَيْكَ بِجَذَعِ النَّخْلَةِ﴾ “Hurma ağacını kendine doğru silkele”⁵³ ayetindeki *bi/ب* edatının zâid olduğuna dikkat çekilmiştir.⁵⁴ ez-Zemahşeri [538H] ise bu edatın te’kid amaçlı bağlantı edatı olmasının yanı sıra, (افعلي الهز به) “ona sallama eylemi uygula” ifadesinde olduğu üzere *hez/salladı* fiilini geçişli (muteaddi) yaptığına işaret etmiştir.⁵⁵

Ayrıca bu edat, ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ “Allah, kuluna yetmez mi?”⁵⁶ ayetinde ve benzer şekilde ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ “Rabbin, kullara (zerre kadar) zulmedici değildir.”⁵⁷ ayetinde görüldüğü üzere olumsuzluğu te’kid etmek için *leyse/ليس* ve *mâ/ما* olumsuzluk edatlarının haberlerinin (yüklemlerinin) başına gelebilmektedir.⁵⁸

3.4. Mâ/ما Edatı

Mâ/ما edatının te’kid amaçlı zâid olarak cümlede kullanıldığı görülür.⁵⁹ Edat, bir âmilin amelini engellediği gibi kâffe (engelleme) özelliği olmadan da bir cümlede bulunmaktadır. Ayrıca bu edat özellikle *bi/ب*, *rubbe/رُبِّ*, *ke/ك*, *an/عن*, *min/من* harf-i cerlerinden sonra zâid olarak bulunabilmektedir.⁶⁰

﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ﴾ “Meryem oğlu İsa Mesih, ancak Allah’ın peygamberidir”⁶¹ ayetinde ve ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾ “Kulları arasında yalnız anlama ve kavrama yeteneğine sahip olanlar Allah’tan (hakkıyla) korkarlar”⁶² ayetinde bu edatın kâffe özelliğiyle birlikte te’kid işlevi dikkat çekerken aşağıdaki ayetlerde ise sadece te’kid işlevinin olduğu görülmektedir.⁶³

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ﴾ “Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın”⁶⁴ ayetinde *bi/ب* harf-i cerinden sonra geldiği, ﴿قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لِّيُضْبِحَنَّ نَادِمِينَ﴾ “Allah,

⁵³ Meryem 19/25.

⁵⁴ ez-Zerkeşi, *el-Burhân*, 4/591; İbn Hişâm, *Muğnî’l-Lebîb*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, 1/126.

⁵⁵ ez-Zemahşeri, *el-Keşşâf*, thk. ‘Âdil Ahmed Abdu’l-Mevcûd vd., 4/16; ed-Dervîş, *’Îrâbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 4/591.

⁵⁶ ez-Zumer 39/36.

⁵⁷ Fuşşilet 41/46.

⁵⁸ İbn Yaîş, *Şerhu’l-Mufasssal*, 5/84.

⁵⁹ ez-Zerkeşi, *el-Burhân*, 3/76; Ahmed b. ‘Abdi’n-Nûr el-Mâlakiyy [702H], *Rasfu’l-Mebânî fi Şerh Hurûfi’l-Ma’ânî*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrâd (Dimeşk: Dâru’l-Kalem, 2002), 383.

⁶⁰ ez-Zerkeşi, *el-Burhân*, 3/76; İbn Yaîş, *Şerhu’l-Mufasssal*, 5/67.

⁶¹ en-Nisâ’ 4/171.

⁶² Fâtır 35/28.

⁶³ ez-Zerkeşi, *el-Burhân*, 3/77.

⁶⁴ Âl-i ‘İmrân 3/159.

"Yakın zamanda mutlaka pişman olacaksınız!" dedi."⁶⁵ ayetinde *an/en* harf-i cerinden sonra geldiği, ﴿مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا﴾ "Hataları (küfür ve isyanları) yüzünden suda boğuldular"⁶⁶ ayetinde ise *min/من* harf-i cerinden sonra geldiği görülür.⁶⁷ Bu ayetlerde geçen *mâ/ما* edatının olumsuzluk edatı olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı vurgulanmış ve anlamlarının *mâ/ما* edatı yokmuş gibi «بِرَحْمَةٍ» "rahmeti sayesinde", «عَنْ قَلِيلٍ» "Yakın zamanda", «مِنْ خَطِيئَاتِهِمْ» "Hataları ve yüzünden" şeklinde düşünülebileceğine işaret edilmiştir.⁶⁸ Bu durumda edatın bu tür kullanımlarını pekiştirme işleviyle açıklamak uygun görünmektedir.

Mâ/ما edatının dikkat çeken kullanımlarından birisi de bazı şart edatlarından sonra zâid olarak gelmesidir.⁶⁹ ﴿وَإِنَّمَا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ "Eğer şeytandan bir kışkırtma seni dürterse, hemen Allah'a sığın"⁷⁰ ayetinde edatın *in/إن* şart edatından sonra geldiği görülmektedir.

Bu edatın, ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ﴾ "Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşacaktır"⁷¹ ayetinde *eyne/أين* edatından sonra geldiği ﴿حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ﴾ "Nihayet cehenneme vardıklarında, kulakları, kendileri aleyhine şahitlik ederler."⁷² ayetinde *izâ/إذا* edatından sonra geldiği, ﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ "De ki: "(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur."⁷³ ayetinde *eyyu/أي* edatından sonra geldiği görülmektedir. Edatın bu örneklerde görüldüğü gibi şart edatlarından sonra kullanılması pekiştirme işleviyle açıklanabilir.

Edat, aşağıda verilen örnekte görüleceği üzere nekra bir isimden sonra da gelmektedir. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ﴾ "Allah, bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez"⁷⁴ ayetinde geçen *mâ/ما* edatının zâid olduğu ve te'kid işlevi

⁶⁵ el-Mu'minūn 23/40.

⁶⁶ Nūḥ 71/25.

⁶⁷ Ali Tefvîk el-Hamad, vd., *el-Mu'cemu'l-Vâfi fi Edavâti't-Nahvi'l-'Arabî* (İrbid: Daru'l-Emel, 1993), 307.

⁶⁸ İbn Yaîş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 5/71.

⁶⁹ el-Hamad, *el-Mu'cemu'l-Vâfi*, 307; ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/77.

⁷⁰ el-A'râf 7/200.

⁷¹ en-Nisâ' 4/78.

⁷² Fuşşilet 41/20.

⁷³ el-İsrâ' 17/110.

⁷⁴ el-Bakara 2/26.

gördüğü konusunda Basra ekolü nahivcilerinin tamamı görüş birliğindedir.⁷⁵ Bununla birlikte edatın مثلاً “örnek” kelimesinin sıfatı ya da bedeli hükmünde olduğu, بَعُوضَةٌ “sivrisinek” kelimesinin ise atfı beyan olduğu ifade edilmiştir.⁷⁶

Bu edat, mahzûf (eksiltili) mef'ûl mutlakın sıfatından sonra da gelebilmektedir. ﴿فَقَلِيلًا﴾ “Bu yüzden pek az iman ederler.”⁷⁷ ayetinde zâid olup ve sözü güçlendirme işlevi görmektedir.⁷⁸ Ayrıca edatın buradaki i'rabıyla ilgili hâl, sıfat vb. altı vecih belirtilmiş olmakla birlikte olumsuzluk edatı olduğu yönündeki görüş dışındakilerin aslında hep te'kid amaçlı gelen zâid edat hükmünde olduğu vurgulanmıştır.⁷⁹

3.5. Min/من Edatı

Sîbeveyh [180H] bu edatın te'kid amaçlı olumsuzluk, genelleme ve olumsuzluğa delalet eden soru yapılarında zâid olarak kullanıldığı görüşündedir.⁸⁰

﴿مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ “Bize ne müjdeleyici bir peygamber geldi, ne de bir uyarıcı”⁸¹ ayetinde edatın failin (öznenin) başında, ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا نَعْلَمُ﴾ “Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin.”⁸² ayetinde de benzer şekilde failin başında geldiği görülmektedir. ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَزُقُّكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ “Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı?”⁸³ ayetinde ise muhtedanın başında gelmiştir.

Yukarıdaki ayetlerde görüldüğü üzere edatın olumsuz, soru ve genelleme anlamı taşıyan kullanımı dikkat çekmektedir. el-Ahfaş [215H] ise min/من edatının olumsuzluk ve soru dışında kullanımlarının olduğunu düşünmektedir. Bununla ilgili aşağıdaki ayetteki kullanıma işaret eder.⁸⁴

⁷⁵ Maâni'l-Kur'ân, 1/104; Ebu'l-Hasan Sa'îd b. Mes'ade el-Ahfaşu'l-Evsat [215H], Kitâbu'l-Ma'âni'l-Kur'ân, thk. Hudâ Mahmûd Karrâ'a (el-Kâhire: Mektebetu'l-Hancî, 1990), 1/52.

⁷⁶ ez-Zerkeşî, el-Burhân, 3/77.

⁷⁷ el-Bağara 2/88.

⁷⁸ ez-Zerkeşî, el-Burhân, 3/77.

⁷⁹ Ahmed b. Yûsuf es-Semîn el-Halebî [756H], ed-Durru'l-masûn fî 'ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknun. thk. Ahmed Muhammed el-Harrâd (Dimeşk: Dâru'l-kalem. ts.), 1/502.

⁸⁰ İbn Yaîş, Şerhu'l-Mufassal, 5/76.

⁸¹ el-Mâ'ide 5/19.

⁸² el-En'âm 6/59.

⁸³ Fâtır 35/3.

⁸⁴ el-Ahfaşu'l-Evsat [215H], Ma'âni'l-Kur'ân, 1/105.

﴿وَيَكْفُرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ “*Günahlarınızdan bir kısmına da keffâret olur.*”⁸⁵. Ancak Sîbeveyh ayetteki *min/من* edatının *شيئا* “*bir kısım*” şeklinde eksiltili bir mefulun bihin (tümlecin) sıfatının muteallık olmasının zâid olmasından daha uygun olduğu görüşündedir.⁸⁶ Zâid kullanımlardaki te’kid işlevi dikkate alındığında burada *min/من* edatının zâid kullanıma sahip olmadığı söylenebilir.

3.6. *Li/ل* Edatı

Li/ل edatı, zâid olarak muzaf ile muzafun ileyih arasında, fiille mef’ûl’un bih arasında bulanabilir. Ayrıca ma’mûlünden sonra gelen âmili güçlendirmek için ya da doğrudan zayıf bir âmili güçlendirmek için gelmektedir.⁸⁷

«يا بؤسَ للحَرْبِ التي *** وَضَعْتُ أَرَاهِظَ فَاسْتَرَأْحُوا»

“*Ey savaşçılarını dinlenmek üzere bırakmış acımasız savaş*” Sa’d ibn Mâlik’in bu beytinde «*بؤسَ للحَرْبِ*» isim tamlamasının arasında zâid olarak *li/ل* edatı yer almaktadır. Edat, beyitte geçen *حرب* “*savaş*” kavramına özelleştirme vurgusu sağlamaktadır.⁸⁸

﴿قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ﴾ “*De ki: "Belki de acele gelmesini istediğiniz şeyin bir kısmı size çok yaklaşmıştır."*”⁸⁹ ayetinde *li/ل* edatı te’kid amaçlı fiille mef’ûlun bih arasında zâid olarak gelmiştir. Bunun yanı sıra edatın buradaki kullanımı konusunda geçişlilik ya da ta’lil/sebeup için olabileceği belirtilmiştir.⁹⁰

﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ﴾ “*Allah sizi zora koşmak istemez; ama sizi tertemiz kılmak ister*”⁹¹ ayetindeki *li/ل* edatının ise zâid olmadığı, nedensellik ifade ettiği ve *key/كي* “*için*” anlamında olduğu belirtilmiş ve *يُرِيدُ* “*istiyor*” fiilinin mef’ûlun bihi ise mahzup (eksiltili) *ذلك* işaret ismi olduğu varsayılmıştır.⁹²

«أريد لأنسى حُبَّهَا كَأَمَا *** تَمَثَّلُ لِي لَيْلِي بَكْلٍ سَبِيلِ»

⁸⁵ el-Bakara 2/271.

⁸⁶ ed-Dervîş, *’Îrâbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 3/363.

⁸⁷ el-Mâlakî, *Rasfû’l-Mebânî*, 318.

⁸⁸ el-Mâlakî, *Rasfû’l-Mebânî*, 318.

⁸⁹ en-Neml 27/72.

⁹⁰ es-Semîn el-Halebî [756H], *ed-Durru’l-masûn*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrâd, 8/639.

⁹¹ el-Mâ’ide 5/6.

⁹² el-Mâlakî, *Rasfû’l-Mebânî*, 319.

“Ona olan sevgimi unutmak istiyorum sanki her biçimde karşımda duruyor” beyitinde geçen *li/ل* edatının da zâid olmayıp yukarıdaki ayette olduğu gibi nedensellik ifade etmektedir.⁹³

﴿ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ ﴾ “*Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın*”⁹⁴ ayetinde ise «تَعْبُرُونَ» fiilinin mef’ûlun bihi kendisinden önce gelmesinden dolayı ma’mûlun (etkilenen öge) başına *li/ل* edatı gelmiştir. Böylelikle zayıf âmil güçlendirilmiştir.⁹⁵

Yine li/ل edatı ﴿ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ ﴾ “*Hâlbuki o, kendi yanlarında bulunanı doğrulayıcı bir gerçektir.*”⁹⁶ ayetinde âmil konumundaki مصدقا “doğrulayıcı” kelimesi aynı zamanda ma’mul olduğu için, ﴿ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴾ “*Biz de hükümlerine şahit olmuştuk.*”⁹⁷ ayetinde ise «شَاهِدِينَ» âmili hem ma’mulden sonra gelmiş olması hem de başka bir âmilin fer’i/parçası olması hasebiyle her iki mef’ûlun başına geldiği görülür.⁹⁸

Li/ل edatının ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ ﴾ “*Allah onlara azap edecek değildir*”⁹⁹ ayetinde ise *leyse/ليس* edatının haberinin başına *bi/ب* edatının geldiği gibi olumsuzluğu pekiştirmek için zâid olarak gelmiştir.¹⁰⁰

3.7. Lâ/لا Edatı

Lâ/لا edatı te’kid amacıyla zâid olarak cümlede bulunmaktadır. Olumsuzluktan sonra *ve/وَ* edatı ile birlikte kullanıldığı görülür.¹⁰¹

﴿ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾ “*Gazaba uğrayanlarınkine ve sapkınlarınkine değil.*”¹⁰² ayetinde yer alan *lâ/لا* edatı zâid olup olumsuzluğu te’kid işlevi görmektedir. Bu durum Arapların olumsuz bir yapıya yapılan atıfta başvurdukları bir üslup olarak bilinmektedir.

⁹³ el-Mâlakî, *Rasfû'l-Mebânî*, 319; ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/86.

⁹⁴ Yûsuf 12/43.

⁹⁵ el-Mâlakî, *Rasfû'l-Mebânî*, 320.

⁹⁶ el-Bakara 2/91.

⁹⁷ el-Enbiyâ 21/78.

⁹⁸ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/86.

⁹⁹ el-Enfâl 8/33.

¹⁰⁰ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/87.

¹⁰¹ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/78.

¹⁰² el-Fâtiha 1/7.

Benzer kullanım ﴿أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ [19\5] “*Bize ne müjdeleyici bir peygamber geldi, ne de bir uyarıcı’ demeyesiniz diye*”¹⁰³ ayetinde de görülmektedir.¹⁰⁴

﴿لَيْلًا يَغْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا يَتَذَكَّرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾ “*Kitap ehli, Allah’ın lütfundan hiçbir şeyi kendilerine has kılmaya güçlerinin yetmeyeceğini bilsinler.*”¹⁰⁵ ayetinde geçen *lâ/لا* edatının ifadenin öncesi ve sonrası dikkate alındığında zâid olmasının dışında ihtimal görülmemektedir.¹⁰⁶ Benzer şekilde ﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ﴾ “*Allah, ‘Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıyordu?’ dedi.*”¹⁰⁷ ayetinde yer alan *lâ/لا* edatının olumsuzluk anlamını vurgulamak için zâid kullanımına işaret edilmiştir.¹⁰⁸

﴿فُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ “*(Ey Muhammed!) De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın"*”¹⁰⁹ ayetinde geçen *lâ/لا* edatının zâid edat, olumsuzluk edatı ya da yasaklama edatı olduğu yönünde farklı görüşler zikredilmiştir. Bunları şöyle değerlendirmek mümkündür. Birincisi olumsuzluk edatı olarak kabul edildiğinde *en/أَنْ* edatı ve sonrasındaki ifade, *mâ/ما* edatının bedeli (açıklayıcı unsur) durumundadır. İkincisi mahzûf bir *huve/هو* zamirinin haberi (yüklemi) kabul edildiğinde zâid olabilir. Bu durumda ifadeden “*Size yasaklanan şirk koşmanızdır*” anlamı çıkar. Üçüncü bir ihtimal olarak ise *en/أَنْ* edatı ve sonrasındaki ifade “*şirk koşmamanız için*” anlamında mef’ûlun lieclih olabilir. Bu yaklaşımların yanı sıra ayetin ﴿عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ kısmının ayrı bir cümle olarak değerlendirildiği de olmuştur.¹¹⁰

﴿لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾ [2-1\75] “*Kıyamet gününe yemin ederim. (Kusurlarından dolayı kendini) kınayan nefse de yemin ederim (ki diriltilip hesaba çekileceksiniz).*”¹¹¹ ayetindeki *lâ/لا* edatının hem sözü vurgulamakta hem de «*لا والله*» ifadesinde olduğu gibi yemini vurgulamaktadır. Ancak bazı Kufe ekolü nahivcileri yeminden önce gelen

¹⁰³ el-Mâ’ide 5/19.

¹⁰⁴ Muhammed et-Tâhir ibn ‘Âşûr, *Tefsîru’t-tahrîr vet-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru’t-Tûnusiyye li’n-Neşr, 1984), 1/198.

¹⁰⁵ el-Ĥadîd 57/29.

¹⁰⁶ ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/78; *Maâni’l-Kur’ân*, 1/104.

¹⁰⁷ el-A‘râf 7/12.

¹⁰⁸ ed-Dervîş, *’îrâbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 2/520.

¹⁰⁹ el-En‘âm 6/151.

¹¹⁰ ed-Dervîş, *’îrâbu’l-Kur’âni’l-Kerim*, 2/492-493; ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, 3/81.

¹¹¹ el-Kıyâme 75/1-2.

lâ/لا edatının yeminle ilişkisinin olmadığını ve Cennet ve Cehennemi inkâr eden müşriklerin önceki bir sözüne cevap niteliğinde olduğunu düşünmüştür.¹¹²

﴿لَا أَقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ [1\90] “*Yemin ederim bu beldeye.*”¹¹³ ayetinde de görüldüğü üzere yeminin başında yer alan *lâ/لا* edatının olumsuzluk ifade ettiğini söylemek oldukça zordur. Zira ﴿وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ “*Bu güvenli şehre (Mekke'ye) andolsun ki*”¹¹⁴ ayetinde geçen الْبَلَدِ kelimesiyle Mekke'nin kastedilmiş olduğu konusunda görüş birliği söz konusudur. Dolayısıyla bir önceki ayetteki *lâ/لا* edatının Mekke'nin şânını vurgulamak için zâid olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.¹¹⁵

Sonuç

Bir dil birimi metinde belli işlevi gerçekleştirmek için kullanılmaktadır. Dilin kullanımları arasındaki farklılık ve incelikler dolayısıyla işlevlerindeki farklılıklara işaret etmektedir. Bu çerçevede Arap dilindeki (الزيادة/ziyade) olgusu incelendiğinde sözlük anlamı olan “fazlalık” anlamından uzak olduğu görülmüştür.

Öncelikle ziyâde/الزيادة olgusunun işlevlerinin anlaşılma sürecindeki farklı yaklaşımlara bağlı olsa gerek, hatalı ifade/اللغو, fesih/الإلغاء, bağlantı/الصِلة gibi farklı terimlerin kullanımı söz konusu olmuştur. Zâid sözcüğün i'rab etkisi olmadığı için Basra dil ekolü nahivcileri ziyâde/الزيادة, hatalı ifade/اللغو, fesih/الإلغاء kavramlarını tercih ederken zâid sözcüklerin anlam etkisinin olduğunu düşünen Kûfe dil ekolüne mensub nahivciler bağlantı/الصِلة, dolgu/الحشو kavramlarını tercih ettikleri görülmüştür.

Zâid edatların metindeki işlevlerine bakıldığında en dikkat çeken işlevin te'kid (pekiştirme) olduğu görülmektedir.

in/ئِنْ edatının olumsuzluk edatı *mâ/مَا* ile kullanımında olumsuzluğu te'kid ettiği, ayrıca bu edatın, ism-i mevsul olan *mâ/مَا*, mastariyye (matar edatı) *mâ/مَا* ve söze başlama (istiftâhiyye) edatlarından *elâ/أَلَا* edatından sonra zâid olarak kullanıldığı görülmüştür. Bazı yerlerde bu edatın metne akıcılık kattığı da tespit edilmiştir.

¹¹² Muhammedu'l-Emîn b. Muhammed b. el-Muhtâr el-Cenkî eş-Şinkîti [1393H], *Azvâu'l-Beyân fî İzâhi'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân* (Cidde: Dâru'l-Âlemu'l-Fevâid, 1980), 8/631-632.

¹¹³ el-Beled 90/1.

¹¹⁴ et-Tin 95/3.

¹¹⁵ eş-Şinkîti, *Azvâu'l-Beyân*, 9/223.

En/أن edatının zâid olarak, mazi fiilden önce gelen *-dığında/لما* edatından sonra geldiği, yemin fiili ve *lev/لو* edatı arasında bulunduğu, nadiren *ke/ك* edatı ile sonrasındaki mecrur ismi arasında bulunduğu ve *izâ/إذ* edatından sonra geldiği tespit edilmiştir. Edatın zâid kabul edilen kullanımlarında i'rab etkisi olmamış ancak te'kid işlevi görerek anlatıları güçlendirmiştir.

Bi/ب edatı, fiil cümlesinde fâilin, mefulün başına, olumsuzluk edatlarından *leyse/ليس* ve *mâ/ما* edatlarının haberinin başına geldiği görülmüştür. Edatın zâid olarak kullanıldığı kabul edilen bağlamlarda hep pekiştirme işlevinin olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca edatın zâid kullanıldığı ifade edilen bazı bağlamlarda tâ'diye/geçişlilik işlevi gördüğü fark edilmiştir.

Mâ/ما edatının zâid olarak özellikle *bi/ب* , *rubbe/رُبَّ* , *ke/ك* , *an/عن* , *min/من* harf-i cerlerinden sonra kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca *bu* edatının bazı şart edatından sonra zâid olarak kullanımı dikkat çeken durum olmuştur. Edatın zâid kullanımlarında te'kid işlevinin yanı sıra bazı kullanımlarında kâffe özelliği de görülmüştür.

Min/من edatının zâid olarak olumsuzluk, genelleme ve olumsuzluğa delalet eden soru yapılarında kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlarda önce çıkan işlev pekiştirme işlevi olmuştur. Zâid kullanım olduğu düşünülüp pekiştirme işlevinin olmadığı bağlamlarda *ziyâde/الزيادة* olgusunun olup olmadığının tartışılmaya değer olduğu dikkat çekmiştir.

Li/ل edatı, zâid olarak muzaf ile muzafun ileyh arasında, fiille mef'ûl'un bih arasında ma'mûlundan sonra gelen âmili güçlendirmek için ya da doğrudan zayıf bir âmili güçlendirmek için kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte zâid kullanım olduğu ön görülen bazı kullanımların bu edatının geçişlilik ya da ta'lil/sebep için olabileceği değerlendirilmiştir.

Lâ/لا edatının zâid olarak olumsuzluktan sonra *ve/وَ* edatı ile birlikte olumsuzluğu vurgulamak için geldiği görülmüştür. Edatın zâid olarak dikkat çeken kullanımlarından birisi de yeminin ifadesinin başında gelmesidir.

Bu edatların bazı kullanımlarının zâid olup olmadığı konusunda tartışmaların olduğu da görülmüştür. Edatın zâid olup olmadığı nahivcinin tercih ettiği vecih doğrultusunda şekil aldığı belirtilmek gerekir. Bu edatların zâid kullanımı sözü pekiştirip güçlendirmekte, metne açıklık getirmekte ve akıcılık kazandırmaktadır. Bu yönüyle edatların zâid kullanımı Kur'ân Kerim'in belagatını güçlendirmiş özellikle zâid edatların kullanımının olduğu bölümlerde vurgu ve pekiştirme olgusu kendini göstermiştir.

Kaynakça

el-Ahfaşu'l-Evsat [215H], Ebu'l-Hasan Sa'îd b. Mes'ade. Kitâbu'l-Ma'âni'l-Kur'ân, thk. Hudâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. el-Kâhire: Mektebetu'l-Hancî, 1990.

ed-Dervîş, Muhyiddîn. 'Îrâbu'l-Kur'âni'l-Kerim ve Beyânuhu. 9 Cilt. Dimeşk: Daru'l-İbn Kesîr, 1999.

Ebu'l-Makârim, Ali. 'Usûlu't-Tefkîri'n-Nahvî. el-Kâhire: Dâru Garîb, 2007.

el-Hamad, Ali Tefvîk vd.. el-Mu'cemu'l-Vâfi fî Edavâti't-Nahvi'l-'Arabî. İrbid: Daru'l-Emel, 1993.
el-Mâlakî [702H], Ahmed b. 'Abdi'n-Nûr. Rasfu'l-Mebânî fî Şerh Hurûfi'l-Ma'ânî. thk. Ahmed Muhammed el-Harrâd, Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 2002.

el-Murâdî [749H], el-Huseyn b. Kâsım. el-Cena'd-Dânî fî Hurûfi'l-Ma'ânî. thk. Fahreddîn Kabâva vd., Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1992.

es-Suyûti [911H], Celâlddîn. el-Eşbâh ve'n-Nâzâir fi'n-Nahv. 4 Cilt. thk. Abdulilâh Nehbân vd.. Dimeşk, 1987.

eş-Şinkâtî [1393H], Muhammedu'l-Emîn b. Muhammed b. el-Muhtâr el-Cenkî. Azvâu'l-Beyân fî İzâhi'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân. 9 Cilt. Cidde: Dâru'l-Âlemu'l-Fevâid, 1980.

ez-Zeccâc [311H], Ebu İshâk İbrâhîm b. es-Serî. Maâni'l-Kur'ân ve İ'râbuhu. 5 Cilt. thk. Abdulcelîl Abduhu Şelebî, Beyrut: Âlemu'l-Kutub, 1988.

ez-Zemahşerî [538H], Mahmûd İbn 'Omer. el-Keşşâf 'an Hakâiki Gavâmizi't-Tenzîl ve Ayûni'l-Akâvîl fi Vucûhi't-Te'vîl. thk. 'Âdil Ahmed Abdu'l-Mevcûd vd.. 6 Cilt. Riyad, 1998.

ez-Zerkeşî [794H], Bedreddîn Muhammed b. Abdillâh. el-Burhân fî 'Ulûmi'l-Kur'ân. thk. Muhamed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. 4 Cilt. el-Kâhire: Dâru't-Turâs., ts..

ez-Zerkeşî [794H], Bedreddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh eş-Şâfiî. el-Bahru'l-Muhîd fî Usûlu'l-Fıkh. thk. Abdu'l-Kâdir Abdullâh el-'Ânî, 6 Cilt. el-Kâhire: Dâru's-Safvat, 1992.

İbn 'Âşûr, Muhammed et-Tâhir. Tefsîru't-tahrîr vet-tenvîr. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye lî'n-Neşr, 1984.

İbn Cinnî [392], Ebu'l-Fethh Osmân. el-Hasâis. 3 Cilt. thk. Muhammed Ali en-Neccâr, Daru'l-Kutubi'l-Mısriyye, 2000.

İbn Cinnî [392], Ebu'l-Fethh Osmân. Sirru sînâati'l-'İrâb. 2 Cilt. thk. Hasan Hendâvî, Daru'l-Kalem, Dimeşk, 1993

- İbn Hişâm [761H], Ebû Muhammed Abdullah Cemâleddîn b. Yûsuf b. Ahmed İbn Abdillâh el-Ensârî. Muğnî'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd. 2 Cilt. Beyrût: el-Mektebutu'l-'Asriyye, 1991.
- İbn Manzûr [711H]. Lisan'ul-Arab. 15 Cilt., Beyrut: Dâr Sâdır, ts..
- İbnu's-Serrâc [316], Ebu Bekr Muhammed b. Sehl en-Nahvî el-Bağdâdî. Usûlu'n-Nahv. thk. Abdu'l-Huseynî'l-Fetlî. 3 Cilt. Beyrut: Muessetu'r-Risâle, 1999.
- İbn Yaîş el-Mevsilî [643H], Muvaffaku'd-Dîn Ebî'l-Bakâi Yaîş b. 'Âlî. Şerhu'l-Mufassal li'z-Zemahşerî. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2001.
- Mustafa, İbrahim vd.. el-Mu'cemu'l-Vasîd. 2 Cilt. İstanbul: Çağrı Yay., 1990.
- er-Radî es-Esterâbâdî [687H], Muhammed b. el-Hasen. Şerhu'r-Radî ale'l-Kâfiye tsh. Yusuf Hasan Omer. 4 Cilt. Bingâzî, Libya: Dâru'l-Kutubi'l-Vataniyye, Kâryûnus Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, 1996.
- es-Semîn el-Halebî [756H], Ahmed b. Yûsuf. ed-Durru'l-masûn fi 'ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknun. thk. Ahmed Muhammed el-Harrâd. 11 Cilt. Dimeşk: Dâru'l-kalem. ts..
- Sîbeveyh [180H], 'Amr b. 'Osmân b. Kanber. el-Kitâb. thk. Abdu's-Selam Muhammed Harun. 5 Cilt. el-Kâhire: Mektebetu'l-Hancî, 2006.
- Tevfik, 'Abdussamed. "Delalatu'l-Hurufi'z-Zâide fi'l-Kur'ân". Mecallatu'l-Ulûmi'l-İslâmiyye, 20 (2013), 241-295.
- Vardar, Berke vd.. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. İstanbul: ABC Kitapevi, 1998.

An Assessment of the Functions of Zâid Prepositions in Arabic

Asst. Prof. Yusuf Karatas

Extended Summary

In this study, first of all, the lexical and syntactic meaning of the concept ziyâde/ الزيادة is emphasized, then the concept of ziyâde/ الزيادة, zâid letters (prepositions) and the in-text functions of these prepositions are discussed in terms of nahivists and linguists. In this context, different terms such as *erroneous expression*/ اللغو, *termination*/ الإلغاء, *connection*/ الصلّة have been used depending on the different approaches in the process of understanding the functions of the phenomenon of ziyâde/ الزيادة. Since the word zâid does not have an i'rab effect, it has been seen that while the Basra language school nahivists prefer the concepts of ziyâde/ الزيادة, *erroneous expression*/ اللغو, *termination*/ الإلغاء, nahivists belonging to the Kûfa language school, who think that zâid words have a meaning effect, prefer the concepts of *connection*/ الصلّة, *filling*/ الحشو. Although there are different names, it has been determined that the phenomenon in the Arabic language (الزيادة/ ziyade) is far from the dictionary meaning of "superfluities".

Later, the in-text usage and functions of the commonly used prepositions of ziyâde were examined, especially with reference to their use in the Qur'an. In this context, after the concept analysis, the most common preposition in/ئِن, the preposition en/أَنَّ, the preposition bi/بِ, the preposition mâ/مَا, the preposition li/لِ and the preposition lâ/لَا are discussed under separate headings. In the study, it was concluded that the most striking function detected in the case of the use of these prepositions, as a zâid, is the te'kid (reinforcement) function. However, it has been seen that nahivists and linguists have different evaluations of the zâid usage of these prepositions in some contexts.

The results of the analysis of prepositions under sub-headings are as follows:

It is observed that the preposition in/ئِن is negative when used with the negation preposition mâ/مَا, and that this preposition is followed by the preposition elâ/أَلَا, which is one of the prepositions mâ/مَا, infinitive (infinitive) mâ/مَا and initiation (istiftâhiyye). It has been seen that it was used as a zâid. In some places, it has also been determined that this preposition adds fluency to the text.

It has been determined that the preposition en/أَنَّ as zâid comes after the preposition when/لَمَّا which comes before the past verb, it is between the verb of oath and the preposition lev/لَوْ, it is rarely between the preposition ke/كَ and the noun mecrur after it, and it comes after the preposition izâ/إِذَا. The use of the preposition, which is accepted as zaid, did not have an i'rab effect, but it strengthened the narratives by functioning as te'kid.

It has been seen that the preposition bi/بِ comes to the beginning of the perpetrator, the meful in the verb sentence, and the preposition of leyse/لَيْسَ and mâ/مَا, which is one of the negation prepositions. It has been noted that the preposition always has a reinforcing function in the contexts that are accepted to be used as zaid. In addition, it has been noticed that in some contexts where the preposition zâid is used, it functions as a tâ'diye/transitive.

It has been seen that the preposition mâ/مَا is used as zâid, especially after the letter-i cers bi/بِ, rubbe/رُبُّ launch, ke/كَ, an/عَنْ, min/مِنْ. In addition, the use of this preposition as zaid after some conditional prepositions has attracted attention. In addition to the te'kid function in the zâid uses of the preposition, the kaffe feature is also seen in some uses.

It has been seen that the preposition min/مِنْ is used as zaid in question structures that indicate negativity, generalization, and negativity. The function that came first in these uses was the reinforcement function. It is noteworthy that it is worth discussing whether the phenomenon of ziyâde/الزيادة exists in contexts where it is thought to be a zaid use and there is no reinforcement function.

It has been determined that the preposition li/لِ is used as zâid between muzaf and muzafun ilayh, between the verb and meful to strengthen the agent that comes after the ma'mûl or directly to strengthen a weak agent. However, it has been evaluated that this preposition of some uses, which is predicted to be a zaid use, could be for transitivity or ta'lil/reason.

It has been seen that the preposition lâ/لَا comes after negation as zâid and together with the preposition /وَ to emphasize negativity. One of the notable uses of the preposition zaid is that it comes at the beginning of the phrase of the oath.

It has also been seen that there are debates about whether some uses of these prepositions are zâid or not. It should be noted that whether the preposition is zâid or not, it takes shape in line with the aspect preferred by the nahivist. The use of these prepositions zâid reinforces and strengthens the word, clarifies the text and gives it fluency. In this respect, the use of prepositions zaid strengthened the rhetoric of the Qur'an, and the phenomenon of emphasis and reinforcement showed itself, especially in the sections where the use of zaid prepositions was used.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Zâid Prepositions in Arabic, Emphasis, Functional Grammar, Semantics.